

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.29>

УДК 330.8

I. П. Ольшевська,

к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2147-1533>

С. І. Лихолет,

к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1480-8812>

НАЦІОНАЛЬНА ЄДНІСТЬ І ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ВІЙНИ

I. Olshevska,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of International Economics, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

S. Lykholek,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of International Economics, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

NATIONAL UNITY AND ECONOMIC CHALLENGES OF THE WAR

У статті наголошується на винятковому значенні єдності як базової цінності в житті людства, а також вказується на цілу низку історичних подій та явищ вітчизняної історії, в розрізі якої непорозуміння між суспільними стратами українського народу нерідко спричинювали фатальні поразки з їх далекосяжними наслідками. Підкреслюється, що роль національної єдності суспільства та його згуртованості довкола спільної мети надзвичайно зростає в часи воєнного лихоліття.

Зазначається, що російсько-українська війна не тільки згуртувала український народ, але й надзвичайно згубно позначилася на економічному становищі українців, чимало з яких залишилися без даху над головою та без засобів до існування. Розкрито різні аспекти безпрецедентної економічної допомоги Україні переважною більшістю країн світу як того фактора, що неабияк сприяє стабілізації економічного становища і водночас не уявляється можливим без максимального залучення усіх наявних внутрішніх ресурсів та ефективного використання тих переваг, які відкриваються перед Україною на шляху її євроінтеграції.

Висловлюється впевненість, що, попри труднощі та випробування війною, а також завдяки всебічній фінансово-економічній, військово-технічній, правовій, гуманітарній та іншим формам допомоги країн цивілізованого світу, вільнолюбивій Україні вдасться витримати не тільки горе й лиха війни разом з її тотальними руйнівними наслідками, а й здобути перемогу над силами неоімперського мороку і в у стані політичної стабільності та національної консолідованості піти второваною дорогою демократії до вершин добробуту і процвітання.

The article emphasizes the exceptional importance of unity as a basic value in the life of humanity, and also points to a whole series of historical events and phenomena from the history of Ukraine, in terms of which misunderstandings between

social strata of the Ukrainian people often caused fatal defeats with far-reaching consequences. It is emphasized that the role of the national unity of the society and its cohesion around a common goal grows extremely in times of war.

At the background of the catastrophic consequences of the Russian-Ukrainian war, the beginning of which falls in 2014, and its large-scale manifestation - in February 2022, it is shown that the military aggression of the Russian Federation against Ukraine is a subject of reflection at the highest representative forums of the world (UN, PACE, EU, OSCE ...), and also causes deep reflection and a sense of solidarity at all its possible social segments. It is indicated that as a fact, the war affected, first of all, the fate of millions of Ukrainian citizens, more than 4 million of whom became refugees, and almost seven million internally displaced persons were forced to leave their homes. As for the rest of our compatriots, who either found themselves under occupation or remained in their places of permanent residence, they bore almost the greatest burdens of the war. Nevertheless, it was they who showed admirable courage and resilience, as well as unanimity in opposing a much stronger enemy.

It is noted that the war not only united the Ukrainian people, but also had an extremely detrimental effect on the economic situation of Ukrainians, many of whom were left homeless and without means of livelihood. Various aspects of the unprecedented economic aid to Ukraine by the vast majority of the world's countries as a factor designed to prevent the strengthening of disintegration processes in this vitally important sphere of our state's life have been revealed. It is pointed out the need to take preventive measures that would contribute to the stabilization of the economic situation and which cannot be imagined without the maximum involvement of all available internal resources and the effective use of those advantages that are open to Ukraine on the way to its European integration. They mean, first of all, the efforts of parliamentarians to bring Ukrainian legislation into line with EU legal

norms and to reform the judicial system, as well as to overcome corruption, adhering to the principles of goodness, justice and truth.

Ключові слова: *національна єдність, деструктивні фактори, виклик війни, економічна ситуація, успадковані стереотипи мислення, демократичні цінності, руйнівний потенціал.*

Keywords: *national unity, destructive factors, challenge of war, economic situation, inherited thinking stereotypes, democratic values, destructive consequences.*

Постановка проблеми. Національна єдність як ціннісна категорія та її антиномічні відповідники, що позначають розбрат, ворожнечу, поділи та розколи, становлять невід’ємний атрибут будь-якого суспільного організму. Їх смислові центри, зазвичай, сповиті важкоосязним плетивом думок, суджень, уявлень, дискусій, з яких немов би зіткана канва життя спільноти, народу, нації. І такий стан речей спостерігається всюди і скрізь, де тільки наявні міжлюдські відносини: в політиці, економіці, культурі, мистецтві, побуті тощо.

Україна, звісно, що в цьому сенсі винятку не становить. За віки своєї історії вона не раз складала іспити на єдність та згуртованість. Якись із них для неї виявилися легкими та успішними, а якись заважкими та невдалими. Унійний фактор у православному житті Речі Посполитої, під політичним протекторатом якої кілька сторіч поспіль перебувала переважна більшість земель етнічної України, як і пошук альтернативних шляхів подальшого поступу, що завершився політичним (1654 р.)¹, а дещо згодом і церковним (1686 р.) «Переяславом», мабуть, годилося б віднести до доленосних подій вітчизняної історії. Адже спроби православно-католицького примирення на теренах Русі-України доберестейського періоду, а поготів після укладення Берестейської унії

---

¹ Переяславський договір // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. – Буенос-Айрес, 1963. – Т. 6, кн. XI : Літери Пере–По. – С. 1338–1340.

у 1596 році стануть нарижним каменем спершу міжконфесійного розбрату, а після Берестя – провістям сумнозвісної боротьби «Руси із Руссю»² та потужним поштовхом до зближення недавнього Руського воєводства Речі Посполитої із єдиновірним Московським царством. А цей зовнішньополітичний крок передвизначить долю України на наступні сторіччя з усім її трагізмом, невтіхами та поворотами найтрагічнішого штибу³.

Хоча сказане зовсім не означає, що тим проблематика єдності/розмежованості українського народу вичерпується. Вона, навпаки, ексцесами подібного штибу рясніє. Саме єдності, цієї запоруки успішного розвитку будь-якої країни, бездержавній Україні, а точніше, її багатостраждальному народу, проз віки нерідко бракувало. Міжкнязівські чвари в Давній Русі, які разом зі згубними наслідками монголо-татарського нашествия спричинилися до занепаду давньоруської держави, безугавні козацькі поборювання під проводом Северина Наливайка, Самійла Кішки, Петра Конашевича-Сагайдачного, Івана Сірка, численні козацько-московські, козацько-татарські та козацько-польські союзи, як і зради довірним заприсяганням – то тільки дешиця того, що означило лінію екзистенційних розламів в національному бутті українства і що, почасти, знайде високохудожнє відображення в Гоголівському «Тарасі Бульбі». XVIII – XIX століття апробуватимуть єдність у її національному масштабі за кількома параметрами, з яких культурно-мистецькі зрізи Романтизму та політико-ідеологічні складові імперського штибу уявляються провідними. Хоча уособлювані з іменами Івана Гонти та Максима Залізняка феномени Гайдамаччини і Коліївщини під оглядом суспільної консолідації у боротьбі проти визиску й приниження, мабуть, не

---

² Шевченко В.В. Православно-католицька полеміка та проблеми унійності в житті Руси-України доберестейського періоду. – К.: Преса України, 2002. – 416 с.

³ Про темний бік православно-католицьких пересправ та політичні репресії, що їх уможливило підписання Переяславських артикулів у 1596 році, дивись, зокрема, праці Д. Блажейовського: Деякі сумні сторінки з історії України та дещо про її сусідів. Україну кращу треба нам самим будувати: збірка особистих спостережень та рефлексій (Л., 2007); Блажейовський Д. о. Українські Церковні Унії: Константинопольська, Римська і Московська. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1997. – 68 с.; Берестейська Ре-Унія та українська історична доля і недоля. Т. 1 : Внутрішня вартість медалі. – [Б. м.] : [б.в.], 1995. – 646 с.

варто було ігнорувати як ступінь крайнього прояву станово-національних невдоволень. Зрештою, сумним продовженням важких випробувань та історичних поразок, зачин яких складуть пореволюційні змагання 1917 – 1924 років, стане також апокаліптичне ХХ ст., а конче драматизм українського державотворення за часів В. Винниченка, М. Грушевського, С. Петлюри та П. Скоропадського і в розрізі яких українці нерідко і далеко не завжди з власної волі опинятимуться по різні сторони духовно-ідеологічних барикад. Непорозуміння між С. Єремовим та М. Грушевським, як і серед провідників Організації українських націоналістів (= ОУН), що коштували Є. Коновальцю та кільком його соратникам життя, брак зорганізованості в середовищі національно свідомого громадянства, ряди якого «коситимуть» репресії часів розкуркулення, голодоморів 1922 – 1922, 1932 – 1933, 1946 – 1947 років, великого терору 1936 – 1938 років, численних судових процесів, найгучнішим з яких був, напевне, процес у справі СБУ, а поготів політична розшарованість протидіючих сторін під час Другої світової війни, на тлі яких показовим явищем виглядатиме гренадерська дивізія Ваффен-СС «Галичина» - то ті відлуння неперебутих потрясінь, що нерідко розчахатимуть українську національну субстанцію або, щонайменше, підриватимуть основи української національної єдності.

Свіжі в пам'яті побороювання новітнього 30-річчя, яких би, здавалося, годі було сподіватися, можна було б віднести до розряду малоімовірних або й парадоксальних. Як-не-як, йдеться про добу української державної незалежності. Однак, як факт вони мали місце і від того уявляються ще боліснішими. Їх чи не першим проявом та смисловим осердям стане проблема правомірності проголошення УПЦ автокефалії, яка розділить духовенство та багатомільйонну паству на нерівні половини, а заодно спричинить довголітні сутяжності, що пов'язуватимуться з питаннями канонічності/неканонічності УПЦ Київського Патріархату. Не меншою гостротою буде позначена

інспірована Кремлем протидія вступу України до ЄС і НАТО, а також рішуче спротивлення проросійських сил в Україні утвердженню позицій української мови як єдиної державної. В клубку тісно пов'язаних зі згаданими проблемами – карколомне падіння економіки, що спричинить стрімке зниження рівня життя в одній з промислово найрозвиненіших республік СРСР, криза довіри до влади, тотальна корупція, деінтелектуалізація нації за інтенсивно зростаючого числа вищих навчальних закладів, розчарованість результатами українського державотворення тощо. Все то в сукупності викликатиме ескалацію суспільного напруження і нерідко стоятиме непоборною перешкодою на шляху українського поступу новітньої доби. Щоправда, кажучи так, ми виходимо з переконання, що єднальним порухам українського суспільства шкодили не стільки індивідуалізм політичних еліт чи заангажованість електорату, скільки протидія РФ, яка після переможного завершення Революції гідності у лютому 2014 року вичерпає ресурс м'якої сили і у фазі її кульмінації, а властиво 20 лютого 2014 року вдасться до анексії Криму. А та подія, що з неї розпочнеться новітня агресія Росії супроти України, як і розгортання військових дій на сході нашої держави, стануть потужним мобілізуючим фактором згуртування національних сил для успішної протидії підступному ворогові. Хоча свого пікового вираження консолідація українського народу довкола ідеї захисту свободи і незалежності рідної Вітчизни сягне 24 лютого 2022 року, з початком широкомасштабного вторгнення Росії в Україну. Тоді насправді все мало не вмить зміниться. Український народ, який дотепер в своїй значній частині вагався між Сцилою доцільності збереження добросусідських відносин з «братньою» Росією та між крайньою потребою зміцнення державних позицій власної Вітчизни, постане на захист рідної землі. Ця сконсолідованість українського суспільства, як і його готовність до скону захищати Українську державу безвідносно до того, йдеться про воїнів ЗСУ чи воєнізовані з'єднання тероборонівців, вразять демократичний світ, який після годин, а щонайбільше після кількох днів

відносних вагань опанує ситуацію та включиться у многотрудну роботу з надання Україні всебічної допомоги. Власне, відтоді проблема української національної єдності набуде якісно інших вимірів як у їх внутрішньоукраїнському смисловому наповненні, так і на зовнішньому фронті, де проблема налагодження зв'язків та координації спільних дій із західними партнерами, тобто вміння домовлятися та переконувати набуде першорядної важливості як ефективний механізм вирішення невідкладних фінансово-економічних, гуманітарних, правових, дипломатичних, а також військових завдань. У цьому контексті російсько-українська війна мірою розширення арени свого вияву щодень ставитиме український народ та його державний провід перед новими викликами, які можуть розглядатися під різною дослідницькою оптикою. Однак нам тільки важить підкреслити, що всебічна допомога країн демократії мала комплексний характер і стосувалася найрізноманітніших питань фінансово-економічного, гуманітарного, правового, дипломатичного, а конче військового характеру. Натомість, попри загрози національній безпеці та державному суверенітету стратегія дій вищих органів влади України щораз набувала дедалі чіткішої та безальтернативної інтеграційної визначеності. У кожному разі, за лічені місяці Україна виконає низку важливих «домашніх завдань» та отримає статус кандидата на членство в ЄС. При цьому, долаючи неймовірні труднощі, український народ продемонструє подиву гідну стійкість та єдність своїх рядів у боротьбі зі значно мілітарно сильнішим ворогом. Зрозуміло, що за такої екстремальної ситуації, коли на кону української історії постала проблема бути чи не бути самостійній і незалежній Українській державі, актуальність національної єдності на всіх рівнях її можливого прояву, а конче на рівні єдності влади, народу та ЗСУ, незмірно зросла. Бо тільки єдність, порозуміння, повага та солідарність як механізми успішного вирішення складного комплексу питань внутрішньодержавного та міжнародного рівня можуть стати запорукою успішного українського опору зухвалому агресору, а

тим більше перемоги над ним. Це тим більше треба усвідомлювати, що в процесі запеклої борні та з нею пов'язаних випробувань єдність як така об'єктивно піддаватиметься додатковим дестабілізуючим ризикам, що з огляду на виснажливий характер війни та заподіяні нею неунікні страждання, горе, біди й лиха, що з уваги на її гібридну природу та численні інформаційно-психологічні операції (ІПСО)⁴, якими Росія ніколи не гребувала. Власне, усвідомлення цих загроз, а також тих випробувань, які принесла з собою російсько-українська війна, й зумовило вибір заявленої нами теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В процесі виконання теми ми спиралися на матеріали, що друкувалися в періодичній пресі або були розміщені на інтернет-ресурсах, а також на ті з досліджень, в яких проблематика національної єдності як базової цінності та синоніму національної консолідації українського суспільства знайшла відображення в працях І. Крип'якевича, О. Субтельного, В. Липинського, Ю. Аввакумова, А.Поручника, А.Філіпенка, В. Шевченка, О. Шниркова та ін.

Мета статті. Виходячи з міждисциплінарного характеру теми, в процесі виконання роботи передбачається:

- означити проблемний спектр питань української національної єдності, брак якої згубно позначився на окремих перипетіях вітчизняної історії і на заваді якій здебільшого стояли зовнішні потуги;

- унаочнити тематичні зрізи національної єдності, яка мала найрізноманітніші форми свого прояву і на новітньому етапі державотворчого процесу в своїй діалектичній взаємодії/протидії на внутрішньому фронті поборювань зводилася, переважно, до перешкоджання вступу України до ЄС та НАТО;

---

⁴ Що таке ІПСО, чому важливо це знати і які операції зараз проводить Росія проти України // Тиждень. 5 Березня 2022, 10:55.

- з'ясувати роль і місце національної єдності в умовах триваючої російсько-української війни, що стала потужним консолідуючим фактором для українського суспільства на всіх його життєвих зрізах, а також розкрити сутність економічних труднощів, які, крім іншого, впали важким тягарем на плечі українського народу і які, попри всебічну допомогу солідарних з Україною держав західної демократії, криють в собі дезінтегруючі загрози.

Виклад основного матеріалу. Російсько-українська війна є за своїм характером цивілізаційною, поляризуючи протидіючі сили та викликаючи сум'яття в суспільних середовищах, вона принесла з собою не тільки лиха, біди, горе, руйнації..., але й ті аксіологічні маркери, які мають свідомісний вимір та апробуватимуть українську національну єдність на міцність, стійкість та витривалість. До того ж маємо розуміти, що триваюча війна вже встигла стати глобальним явищем, яке має тенденцію до поглиблення та розширення горизонту свого впливу, а відтак є не тільки важким українським випробуванням знедоленістю, зубожінням, горем та кривдами, але й іспитом європейського та світового сумління на вірність ідеалам демократії. І мовиться наразі не лише про політичні еліти країн цивілізованого світу, частина з яких «вигодувана» російським капіталом і втратила здатність розрізняти між добром і злом або вагається, що для неї більше важить: приватний зиск, бізнесові вигоди чи благодійні пожертви на благо правди та справедливості. Йдеться про значно ширший ареал світових спільнот, на відкуп яким (так уже склалося!) віддана проблема міжнародного врегулювання російської агресії, яка згуртувала український народ і постала перед ним варіанті тільки перемогти. І ця безальтернативність продиктована тим, що російсько-українська війна є з природи геноцидною. Вона у своїх засадничих візіях денационалізувати та демілітаризувати Україну всього за кілька днів наприч виключає саму можливість існування України як самостійного і незалежного державного утворення і передбачає одне: зробити все можливе, щоб повернути Україну у

сферу свого прямого і безпосереднього впливу. Цей безпрецедентно зухвалий крок коштував Росії дорогого, але ціна, як розважили в Москві, того вартувала: не залишити Україні жодного шансу на вибір подальшого шляху державного поступу.

Між тим, сила духа та героїчний спротив українського народу виявилися безприкладними. Мужність, героїзм, винахідливість, хоробрість та незламність воїнів ЗСУ, стійкість українських біженців, тобто тих, хто опинився за кордоном та внутрішньо переміщених осіб, яких вигнала війна із рідних домівок, вже не кажемо про тих, хто не полишив місце свого проживання і продовжував працювати в тилу на благо перемоги – зробили майже неможливе, а точніше, перевершили будь-які сподівання. Завдяки всебічній підтримці та допомозі західного світу, воїни ЗСУ спільними, солідарними зусиллями з патріотично налаштованим українським суспільством зняли ореол непереможної з «другої армії світу» та розкрили всю незугарність зухвалих експансіоністських намірів ревнителів «Руского міра». Відтак, навісна ідея тих, кому запраглося повернути колесо історії назад і силоміць змусити Україну змінити вектор свого геополітичного розвитку з проєвропейського на проєвразійський, зазнала фіаско. У висліді, провал російського «бліцкригу» та солідарність цивілізованого світу зі справедливою боротьбою українського народу означили нову фазу російсько-української війни, до якої, по великому рахунку, не були готові ні в Росії, ні на Заході. Так чи так, агресія Росії проти України мало не вмить набула міжнародного осуду, а з часом затяжний характер самої війни став виглядати на дилему, за якої стару архітектуру світопорядку зруйновано, а нова ще не постала. Власне ця важко передбачуваність завтрашнього дня і становить нині головну інтригу, коли не злобу дня, в контексті якої «українська правда» як правда жертви неспровокованого нападу, правда, що зорієнтована на ідеали демократії, дістала

величезну міжнародну підтримку і нині перебуває на послугах світової політики.

Проте наразі уявляти ту підтримку одностайною було б хибно. Скажемо більше, навіть запровадження санкційної політики щодо Росії показало, що серед країн-членів ЄС, як і ширшого кола країн цивілізованого світу одностайності в розумінні того, що відбувається в Україні та як би належало ставитися до агресора з величезними експансіоністськими «апетитами», не спостерігається. При цьому поспішати з осудливими звинуваченнями було б передчасно. Світ надто прагматичний. Європу та й у світ у цілому єднає із Росією багато що. Економіки багатьох країн виявилися надто інтегрованими, щоб безболісно змінити їхній status quo. У кожному разі, попри одностайно осудливу реакцію цивілізованого світу на агресію Росії проти України, не треба нехтувати того, що російсько-українська війна поставила керівні органи країн демократії перед необхідністю вирішення цілого комплексу важких проблем, особливо в контексті мінімізації залежності від нафто-газової «труби» Росії. А з тим, крім іншого, з'ясувалося, що доктрина зближення країн Західної Європи як спосіб приборкання її великодержавних амбіцій виявилася помилковою, як і та лояльність, яку проявляли країни Заходу до Росії на етапі розв'язання останньою низки війн на пострадянському просторі (Придністров'я, Грузія, Чечня...). Отже, якщо врахувати, що міжнародний правопорядок зламанний Росією вщент, а вироблення нової безпекової архітектури ще не отримало своїх завершальних обрисів і кожна з країн воліла б бачити майбутнє Росії та й цілого світу, виходячи з власних національних інтересів, не важко припустити, що проблема єдності, концентр якої становить «українська правда», ще не раз перевірятиме диспутантів на відповідність ідеалам добра, правди та справедливості. Немає сумніву, що роботи у цьому напрямі дійсно не бракуватиме і не в останню чергу тому, що, завдяки засобам розгорнутої пропаганди та тим впливовим особам, яких Росія спонсорує, РФ може

розраховувати і справді має підтримку не тільки на незайманих Україною інформаційних полях Азії, Африки та Латинської Америки, але й на деяких «островах» західної демократії.

З того виходить, що успіх у боротьбі зі злом «рашизму» на всіх меридіанах вельми залежатиме від того, як реагуватимуть на необхідність захисту засад хартії ООН і яку ціну забажають пожертвувати на вівтар «української правди» електоральні спільноти демократичного Заходу. А це питання поки що, як і російсько-українська війна назагал, чаїть в собі елементи невідомості. У цьому сенсі на українських дипломатів, як і на речників західних ЗМІ, що є виразниками вищої волі держав, чекає іще чимало роботи за винятково сприятливих для того історичних обставин. Хоча, як нам здається, непоганими агентами цієї правди, що ми її, умовно кажучи, назвали українською, могли б стати, а почасти вже стали, українські біженці, які за покликом серця виконують у країнах свого проживання благородну місію послів доброї волі.

Крім того, якщо припустити, що у цієї війни може бути хоч якийсь корисний бік чи з її злочинів можна видобути хоч якийсь зиск, то, вочевидь, «тестування» отих чотирьох мільйонів українських біженців на відповідність стандартам європейського (і не тільки!) життя, як і воїнів ЗСУ на відповідність високим стандартам НАТО в процесі підготовки їх до виконання обов'язків з оборони України, може сміливо вважатися неоціненним досвідом європеїзації, з одного боку, та національної самопрезентації, з іншого. Бо, крім іншого, в обох макровимірах той досвід слугуватиме на користь єдності та порозуміння в осяжній перспективі. Адже як-не-як, в ім'я національного спасіння Україна нині отримала зброю та боеприпаси від своїх закордонних союзників, щоб не тільки захистити себе як державу, але й тих, на кого мав упасти гнів «собірателей руских і не токмо русских земель» і хто був наступним у черзі російського «освободження». Втім, мовиться, насамперед, про допомогу Україні у скрутну

годину її випробувань і за ці розуміння, солідарність, підтримку та допомогу український народ складає доземний уклін. Щиросердна Україна дякує і від імені тих, хто нині дістав на Заході прихисток і чиєю справою честі є надалі нести естафету миру і добра та передавати із роду в рід ті повагу та вдячність, частковим проявом якої мали б стати не тільки гідні вчинки вигнаних війною, але й особиста людяність та працьовитість, які на всіх не поділиш і які можуть стати найдорожчою пожертвою у скарбничку спільного європейського майбутнього вільнолюбивих народів.

При цьому, усвідомлюючи масштаб лиха та безпрецедентність допомоги українським біженцям, ми не можемо не розуміти, що основний тягар війни, крім, звісно, воїнів ЗСУ, впав на ті категорії громадян України, які опинилися в тимчасовій окупації, стали вимушеними переселенцями/внутрішньо переміщеними особами або залишилися на місцях свого постійного проживання і продовжують працювати на перемогу. Власне, йдеться про чисельно найбільшу частину українського соціуму, який уже рік екзамується на предмет вірності ідеалам української державності та проявляє подиву гідну стійкість та мужність в «польових» умовах воєнного лихоліття. Це, передусім, їх війна випробовує втратою близьких та рідних, скаліченням, знедоленістю, злиднями, горем втрат. Це вони, внаслідок руйнацій залишаються без даху над головою або без засобів до існування, чуються скривдженими та обділеними найнеобхіднішим. І кожна з тих скрут або вчинених наруг варта окремої розмови. Однак, горе, біди, лиха, нищення тотальні. Вони торкнулися долі незліченної кількості громадян і їм дуже-дуже, до нестерпності, до неможливого важко. Але, поза тим, ніколи не треба забувати, що всі завдані українському народові лиха були б незмірно більшими і тяжчими, якби не потужний волонтерський рух, а також всебічна фінансово-економічна, технічна, гуманітарна та правова допомога Україні, яку вона отримувала упродовж цілого року широкомасштабної російсько-української війни. А вона воістину

неоціненна. Щоб уявити її економічний обсяг, покличемося на дослідження Кільського інституту світової економіки, в якому зазначається, що станом на середину лютого 2023 року «Донорами України стали 40 країн, а Європейський Союз виділив майже 52 млрд євро, допомога від США сягнула 48 млрд євро».

У звіті наголошується, що до списку країн-донорів увійшли Велика Британія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Китай, Японія, Норвегія, Південна Корея, Швейцарія, Тайвань, Туреччина й Індія, а від них Україна додатково отримала 13 млрд. євро міжнародної допомоги. У цьому ж документі підкреслюється, що:

- «Половину з виділених коштів складає фінансова допомога, третина – це військова допомога, решта – гуманітарна підтримка;

- Європейський Союз став лідером у напрямі фінансової допомоги. Країни-члени ЄС та європейські інституції зобов'язались надати Україні майже 35 млрд євро на бюджетні потреби;

- лідером військової підтримки залишаються Сполучені Штати. Військова допомога від американських партнерів вже сягнула 23 млрд євро».

Не залишаються осторонь допомоги Україні ООН та ЮНІСЕФ, а також банківські установи, з яких Світовий банк та Міжнародний валютний фонд є найпотужнішими. Зокрема, у 2022 р. уряд України отримав 31,1 млрд.дол. зовнішнього фінансування для наповнення державного бюджету, у т. ч. 14,3 млрд. дол. – у вигляді грантів та 16,8 млрд. дол. – кредитного фінансування. Істотну допомогу фінансово-економічному сектору України надають також уряди Канади, Великої Британії, Японії, Франції, Нідерландів та Італії, а також різні фонди, організації, установи, спілки, окремі філантропи. При цій же нагоді хотілося б із вдячністю згадати й численні проекти закордонних партнерів з відбудови зруйнованої війною України, а також допомогу Україні правових організацій, особливо тієї з них, що пов'язана з фіксацією воєнних злочинів та зі

створенням Трибуналу з розслідування воєнних злочинів РФ та винесення вироків.

З іншого боку, щоб уявити масштаб руйнувань в Україні, тільки нагадаємо, що від початку російсько-української війни: і до кінця 2022 року в Україні:

- зруйновано понад 50% інфраструктури України;

- зруйновано понад 600 тисяч будинків, у тому числі в Донецькій області зруйновано 78,7 тис. будинків на \$14.3 млрд.; на Київщині зруйновано та пошкоджено 22,8 тис. житлових будинків, а завдані збитки складають \$8.2 млрд.; у столиці за час війни зруйновано та пошкоджено 348 житлових будинків, переважна більшість яких багатоквартирні, а сума збитків становить \$0.9 млрд.

За цей же час пошкоджено або зруйновано повністю понад 2,8 тис. навчальних закладів, а також 218 лікарень та амбулаторних закладів.

Згідно зі статистичними даними Київської школи економіки (KSE), що співпрацює з офісом президента, мінекономіки, іншими профільними відомствами та НБУ, станом на січень 2022 року загальна сума завданих війною прямих задокументованих збитків інфраструктурі України оцінювалася у 137,8 млрд доларів. Зокрема, руйнування житлового фонду оцінюються у 54 млрд доларів, а інфраструктури, промисловості та сільського господарства відповідно на суму 35, 6, 13 та 14 млрд доларів.

Все то, зрештою, згубно позначилося і на загальному стані української економіки, що, власне, й засвідчують попередні дані Міністерства економіки. Виходячи з них за 2022 рік український ВВП скоротився на понад 30%, а це означає, що рівень життя українських громадян відчутно понизився.

З того неважко збагнути, що Україна може встояти тільки завдяки безпрецедентній допомозі країн демократії, без допомоги та солідарності яких Україна фактично не могла б вижити ані в тилу, ані встояти на полі борні. І що

прикметно, попри шалене бажання Росії вбити клин у тісну співпрацю України із своїми союзниками та партнерами, допомога нашій державі з боку цивілізованих країн має стрімку тенденцію до зростання. Тим засвідчується: те, що РФ називає «спеціальною операцією», а цивілізований світ – широкомасштабною агресією Росії проти України, спричинилося до тектонічного зсуву у правосвідомості громадян різних країн та континентів Земної кулі. Однак чи не найпоказовішим може бути приклад, що пов'язаний з позицією НАТО, керівні органи якого на самих початках війни доволі стримано ставилися щодо необхідності надання Україні воєнної допомоги. Натомість, як тільки було розвіяно міф про взяття російською армією Києва за кілька днів, обсяги цієї військової організації стали ненастанно зростати і нині досягнули нечуваного рівня. Прикметно й те, що Україна та країни-члени НАТО мають спільне розуміння природи російсько-української війни, її кінцевої мети та стратегії ведення. А ця однотайність в розумінні базових речей, як і узгодженість дій, що з того випливають, означає: ставки цивілізованого світу на перемогу України зроблено і ця солідарність разом із багатомільярдними видатками, а також наданням бойової техніки та боєприпасів виступає однією із запорук українського успіху на фронтах війни, а ще неоціненним внеском в ім'я майбутнього.

Ще одним промовистим фактом солідарності з українським народом стало створення воєнної коаліції, до якої нині входять 54 країни і яка за місцем свого першого засідання дістала назву «Рамштайн». Адже ця високоавторитетна міжнародна структура як постійно діючий механізм з вивчення та реалізації нагальних військових потреб України може слугувати одним із найпоказовіших індикаторів того прогресу, якого було досягнуто в розумінні російсько-української війни і тих практичних кроків, що були спрямовані на захист суверенітету та територіальної цілісності України. І ті кошти, які обраховуються астрономічними цифрами, і та солідарність, практичним наслідком якої стало

те, що ідеали «української правди» нині боронять найрізноманітніші види західного озброєння – американські хаймарси та патріоти, турецькі байрактари, англійські челенджери, німецькі леопарди, французькі цезарі та сампті, шведські арчери... – вселяють додаткові надії на перемогу українського народу попри всі мислимі і немислимі труднощі триваючої війни, в якій український Давид з милості Божої та за щедрої допомоги країн цивілізованого світу покликаний здолати «руськомірського» Голіафа. І світові, який сподівається, що рано чи пізно, світло подолає темряву, дуже віриться, що так воно і станеться, що сила права виявиться сильнішою за право сили. Але для цього синам світла треба ще дужче об'єднатися, зробити ще тіснішими спільні ряди і на всіх рівнях поборювань, а конче на дипломатичному, політико-ідеологічному, культурно-мистецькому, за належної військової допомоги країн Заходу та завдяки мужності і героїзму воїнів ЗСУ спільними зусиллями відновити світовий порядок на прописаних в статуті ООН засадах.

Окремий предмет розмови в контексті синхронізації заходів країн ЄС та їхніх партнерів по антипутінському блоку могла б становити санкційна політика, а точніше, ті 10 пакетів обмежень, які спрямовані на уповільнення розвитку військово-промислового комплексу РФ та російської економіки взагалі. Про масштаб тих обмежень дозволимо судити тільки з вартості десятого пакету санкцій ЄС, які орієнтовно оцінюються в 10 млрд євро. Якщо згадаємо, що економіка багатьох країн Європи була зорієнтована на російські енергоносії і що їхня економічна переорієнтація боляче вдарила по купівельній спроможності значної частини електоральних сфер Заходу, то краще зрозуміємо жертовну компоненту солідарності, яка на Заході підкріплюється величезними фінансовими видатками,

Що ж до тих, хто залишився в Україні на її підконтрольних територіях, то пройняті та перейняті щедрою підтримкою багатьох країн Заходу, її громадяни кують перемогу як на лініях бойових зіткнень, так і в тилу. У кожного з них є

власний фронт боротьби: хтось сумлінно працює на об'єктах енергетики, в лікарнях, у бізнесових структурах, у засобах масової інформації, в реабілітаційних центрах, у сфері надання житлово-комунальних послуг абощо, а хтось – донатить на підтримку воїнів ЗСУ, «волонтерить», купує та доставляє на передову автівки, виготовляє дрони і «буржуйки», кухуварить, плете маскувальні сітки тощо. У кожного існує власна сфера відповідальності і в кожного одне на думці: зробити все, щоб якомога швидше здолати ворога і тим самим пришвидшити закінчення війни. Підтримка України світовим співтовариством і, зокрема, недавня підтримка Резолюції про мир в Україні переважною більшістю країн-членів ООН, з яких 141 проголосувала «за», 32 – утрималися та 7 проголосували «проти», вселяє неабиякі надії, що зло рашизму все-таки вдасться подолати. Хоча, плекаючи цей оптимізм не треба забувати, що війна являє собою важкі випробування горем, лихом та бідуванням і, своєю чергою, спричинює депресивні стани: викликає гнів, розпач, невдоволення, апатію що на фронті, що в тилу. А це означає, що держава має подбати про створення розгалуженої мережі реабілітаційних центрів з надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їхніх родин та родин загиблих, а в цілому – загальнонаціональну атмосферу зичливості, поваги та любові.

Висновки. Виходячи з вище зазначеного маємо підстави підсумувати, що перед Україною стоять величезної ваги завдання, зміст яких зводиться до:

- національна єдність як аксіологічний маркер та механізм реалізації титанічних завдань з оборони країни та подолання усіх пов'язаних з російсько-українською війною труднощів, виступав і виступає запорукою українських успіхів і процвітання, включно з налагодженням тісної співпраці з міжнародними партнерами на всіх можливих рівнях;

- триваюча російсько-українська війна стала потужним єднальним фактором, однак як складне явище, що надається до розгляду під різною оптикою та може прочитуватися в різних ідейно-політичних ракурсах, криє в

собі дезінтегруючі загрози і під оглядом тяжких випробувань і з уваги на ІПСО російських засобів масової інформації;

- усвідомлюючи те, що на заваді консолідації українського суспільства довкола загальнонаціональних цінностей можуть стояти також успадковані стереотипи мислення, а також поширювані пропагандистською машиною Росії численні фейки та ІПСО, українська влада мала б подбати не тільки про інформаційну гігієну своїх громадян, а також про гідну репрезентацію української правди на світових обширах;

- користаючи зі сприятливого історичного моменту, яким стала для України війна в контексті прагнень вступити до ЄС та НАТО та чутливості до тих інтенцій світового співтовариства, Україна в імені свого проводу має докласти всіх можливих мобілізаційних та законодавчих зусиль, щоб заповітні прагнення українського народу були втілені у життя та стали незворотними.

Що ж стосується економічного блоку питань, то в контексті безпрецедентної допомоги країн західної демократії та за солідарності з Україною ООН, ПАРЕ, ОБСЄ, Євросоюз та інших міжнародних інституцій, Україна мала б прагнути до:

- максимального залучення у зруйновану війною економіку України західних інвестицій та технологій;

- якнайшвидшого повернення в державу чотирьохмільйонного загалу українців, які опинилися поза межами України і оволоділи тим досвідом, який неабияк може прислужитися на етапі стрімкого українського державного домобудівництва.

Література

1. Аввакумов Ю. Витоки унійного богослов'я: Проблема церковної єдності в обрядових дискусіях між Римом і Константинополем в XI – XIII століттях / авторизований переклад з німецької Олега Конкевича, за редакцією Уляни Головач. Львів: Вид-во УКУ, 2011. XVI, 448 с.

2. Блажейовський Д. Деякі сумні сторінки з історії України та дещо про її сусідів: Україну кращу нам самим треба будувати. Львів : Каменяр, 2007. 640 с.
3. Економічні санкції у сучасному світовому господарстві: монографія/ О.І. Шнирков, А.С. Філіпенко, Р.О. Заблоцька та ін.; за ред. О.І.Шниркова. К.:ВПЦ «Київський університет», 2019. 239 с.
4. Крип'якевич І.П. Історія України / Відп. редактори Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович. Львів: Світ, 1990. 520 с.
5. Липинський В. «Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму». Відень, 1926. XLVII, 580 с.
6. Липинський В. Релігія і церква в історії України. Друкарня "Америка", 1925. 110 с.
7. Лісовий В. С. Роль цінностей у формуванні української політичної нації // Національна ідея і соціальні трансформації в Україні. К., 2005. С.160 – 162.
8. Поручник А.М. Національний інтерес України економічна самодостатність у глобальному вимірі: Монографія. К.: КНЕУ, 2008. 352 с.
9. Субтельний О. Україна. Історія. [пер. з англ. Ю. Шевчука; вступ. ст. С. В. Кульчицького]. Київ: Либідь, 1991. 512 с.
10. Шевченко В.В. Православно-католицька полеміка та проблеми унійності в житті Руси-України доберестейського періоду. К.: Преса України, 2002. – 416 с.
11. Національний інститут стратегічних досліджень. Допомога Світового Банку Україні у період війни та відновлення країни. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta>

References

1. Avvakumov, Yu. (2011), *Vytoky unijnoho bohoslov'ia: Problema tserkovnoi iednosti v obriadovykh dyskusiiakh mizh Rymom i Konstantynopolem v XI – XIII* [The Origins of Union Theology: The Problem of Church Unity in the Ritual Discussions between Rome and Constantinople in the 11th - 13th Centuries], UKU, L'viv, Ukraine.

2. Blazhejovs'kyj, D. (2007), *Deiaki sumni storinky z istorii Ukrainy ta descho pro ii susidiv: Ukrainu kraschu nam samym treba budувaty* [Some sad pages from the history of Ukraine and something about its neighbors: we have to build a better Ukraine ourselves], Kameniar, L'viv, Ukraine.
3. Shnyrkov, O.I., Filipenko, A.S. and Zablots'ka, R.O. (2019), *Ekonomichni sanktsii u suchasnomu svitovomu hospodarstvi* [Economic sanctions in the modern world economy], «Kyivs'kyj universytet», Kyiv, Ukraine.
4. Kryp'iakevych I.P. (1990), *Istoriia Ukrainy* [History of Ukraine], Svit, L'viv, Ukraine.
5. Lypyns'kyj, V. (1926), *Lysty do brativ-khliborobiv. Pro ideiu i orhanizatsiiu ukrains'koho monarkhizmu* [Letters to the bread-making brothers. About the idea and organization of Ukrainian monarchism], Vienna, Austria.
6. Lypyns'kyj, V. (1925), *Relihiia i tserkva v istorii Ukrainy* [Religion and the church in the history of Ukraine], Drukarnia "Ameryka".
7. Lisovyj, V.S. (2005), “The role of values in the formation of the Ukrainian political nation”, *Natsional'na ideia i sotsial'ni transformatsii v Ukraini* [National idea and social transformations in Ukraine], Kyiv, Ukraine, pp. 160-162.
8. Poruchnyk, A.M. (2008), *Natsional'nyj interes Ukrainy ekonomichna samodostatnist' u hlobal'nomu vymiri* [Ukraine's national interest is economic self-sufficiency in the global dimension], KNEU, Kyiv, Ukraine.
9. Subtel'nyj, O. (1991), *Istoriia Ukrainy* [History of Ukraine], Lybid', Kyiv, Ukraine.
10. Shevchenko V.V. (2002), *Pravoslavno-katolyts'ka polemika ta problemy unijnosti v zhytti Rusy-Ukrainy doberestejs'koho periodu* [Orthodox-Catholic controversy and problems of unity in the life of Russia-Ukraine during the Doberestian period], Presa Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
11. National Institute of Strategic Studies (2023), “World Bank assistance to Ukraine during the war and reconstruction of the country”, available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta>

Стаття надійшла до редакції 01.03.2023 р.